

CZU: 347.44:004.738.5

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4011830>**CADRUL LEGISLATIV AL CONTRACTELOR ÎN MEDIUL ONLINE***Aliona CARA-RUSNAC**Universitatea de Stat din Moldova*

Articolul este dedicat cercetării problemei privind contractele încheiate în mediul online al Internetului. Se analizează aspectele legale ale cercetării contractelor electronice (contractelor în mediul online). Sunt reflectate prevederile noi ale legislației civile a Republicii Moldova în domeniul actelor juridice încheiate în format electronic, precum și unele prevederi noi ale reglementării contractelor inteligente bazate pe tehnologia blockchain în unele state din SUA.

Cuvinte-cheie: *cadru juridic, contract în spațiul virtual, contractele inteligente, contract în formă electronică, guvernare electronică, comerț electronic, activitate bancară la distanță, serviciul fiscal electronic, jurisdicție, formă electronică.*

LEGAL FRAMEWORK OF THE CONTRACTS IN VIRTUAL SPACE

The article is devoted to the problem of contracts performed in on line virtual space of the Internet. It is focused on the legal aspects of the analyses of electronic contracts (contracts in virtual space). It reflects the settlements of the new civil legislation of the Republic of Moldova in the field of electronic form of acts as well as it describes the new provisions of smart contracts based on blockchain technology in some states of the United States.

Keywords: *legal framework, contract in virtual space, smart contract, e-contract, e-governance, e-commerce, e-banking, e-tax, jurisdiction, electronic form.*

Introducere

Contractele în mediul online și relațiile contractuale care există în mediul virtual au devenit obiectul studiului și cercetărilor științifice ale dreptului civil de o perioadă îndelungată de timp. Problemele de bază discutate care nemijlocit au trezit interesul doctrinarilor se referă nu doar la conținutul contractelor online, dar și la tehnologiile pe care se bazează aceste contracte, la funcționalitatea elementelor tehnologice structurale ale Internetului, serverului root și a altor sisteme de administrare a Internetului, precum și nemijlocit la contractele în spațiul virtual al Internetului.

Cu toate că există numeroase studii privind relațiile contractuale în spațiul virtual, reglementarea juridică a naturii contractului este mai puțin studiată.

Discuții și sinteze

Condițiile generale de încheiere a contractelor sunt reglementate de Codul civil și nu diferă de contractele încheiate în formă clasică (tradițională) care sunt oformate în scris, cu semnăturile părților și, în cazurile necesare, cu ștampila acestora. Dat fiind faptul că contractul este oformat în formă electronică și este păstrat în memoria calculatorului, el nu încetează să fie contract în sensul dreptului civil [1]. Însă, anume aceste particularități de utilizare a tehnologiilor moderne în cadrul contractelor online și împovărează aplicarea prevederilor clasice cu referire la contracte în dreptul obligațional. Conform art.882 CC RM, *contractul este acordul de voință realizat între două sau mai multe persoane prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice.*

Potrivit opiniei expuse de I.K. Tolstoi, termenul *contract* are trei sensuri: prin contract înțelegem fapt juridic care stă la baza obligației și, nemijlocit, obligația contractuală, precum și documentul în care sunt expuse obligațiile contractuale [2].

Un contract electronic recunoaște acordul a două sau mai multe persoane încheiat în spațiul virtual al Internetului, înregistrat pe suporturi concrete ale computerelor și care vizează apariția, modificarea și încetarea drepturilor și obligațiilor civile reciproce.

Cu privire la forma în care poate fi încheiat un contract de drept civil pe Internet fără riscul de a-l declara invalid sau neîncheiat, autorul M.Dashyan oferă un răspuns destul de simplu: „Este de dorit ca părțile să indice în contract că acesta este încheiat în scris simplu și acest lucru va preveni litigiile inutile”.

La rândul său, A.V. Zazhigalkin menționează: „Un contract electronic nu este un tip special de contract, ci o metodă de încheiere a acestuia. Un tip special de contract este determinat de subiectul său, și nu de metoda de încheiere” [3].

O atenție deosebită problemelor privind contractele în mediul virtual (online) acordă autorii I.M. Rassolov și A.A. Terdeeva; aceștia se expun în limitele teoriei informației și nu asupra conținutului integral al contractului – componentă de drept civil. Contractul, în orice formă ar fi încheiat, are drept scop nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor civile patrimoniale; cu toate că are particularitățile sale, el are propria componentă informațională. În această privință, este demnă de atenție lucrarea lui N.A. Dmitrik, care evidențiază caracteristicile relațiilor contractuale ce apar pe Internet, forma, condițiile, semnele contractelor și mecanismele de utilizare a mijloacelor electronice la încheierea contractelor [4].

În opinia autorului I.M. Rassolov, în spațiul virtual contractul are mai multe forme (sensuri) 'tranzacție electronică', 'contract electronic' și 'contract/acord de rețea'. Un acord de rețea este un acord a două sau mai multe persoane vizând stabilirea, modificarea și încetarea drepturilor și obligațiilor ce decurg din activitățile entităților care utilizează rețele de natură variată, bazate pe principiile egalității armelor și priorității intereselor consumatorilor de informații [5].

Deși există o diversitate de opinii cu privire la relațiile juridice contractuale pe Internet, autorul A.Abdudzhaliyov a distins patru elemente formatoare de sistem care caracterizează contractele pe Internet.

Primul dintre aceste elemente este forma electronică. În pofida consolidării legislative a formei electronice de comunicare legală, practica este încă departe de a percepe această formă.

Al doilea element este jurisdicția. Un acord încheiat pe Internet, în majoritatea cazurilor, se află în afara domeniului jurisdicțional al statului.

Al treilea element este aplicarea principiului prezumției în acele cazuri în care în viața obișnuită el nu este deloc aplicabil. Acesta se aplică majorității cazurilor contractuale în care identificarea părților la contract este practic imposibilă și în astfel de cazuri se aplică principiul prezumției subiectivității juridice a părților.

Iar cel de-al patrulea element este caracterul convențional al multor relații contractuale din spațiul virtual, întrucât aceste relații nu sunt fixate normativ (indefensibilitate, prezumție de justiție etc.)

Conform doctrinarului român A.Bleoancă, contractul în formă electronică este acordul de voințe, dintre două sau mai multe persoane, de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic, acord exprimat în formă electronică [6].

Definiția propusă încearcă să surprindă:

- pe de o parte, genul proxim, reprezentat de contract ca acord de creare, modificare ori stingere a raportului juridic, iar
- pe de altă parte, diferența specifică, diferență ce constă în forma (electronică) de exprimare a voințelor concordante.

Indiferent de tipul contractului care se încheie în format electronic – fie de vânzare-cumpărare de o aplicație online sau de procurare de bilete de avion (contract de transport), natura juridică a contractului nu se modifică.

Odată cu modificările operate în Codul civil prin Legea nr.133 din 15.11.2018 au fost clarificate multe aspecte privind forma electronică a actului juridic, contractului. Astfel, conform art.318 CC RM, actul juridic are formă electronică dacă se cuprinde într-un document electronic care întrunește condițiile legii. Tot în acest articol legiuitorul a identificat și tipurile semnăturii electronice care pot fi aplicate unui document electronic, gradul de protecție al fiecărui tip și valoarea juridică. Actul juridic în format electronic este asimilat cu actul juridic încheiat în formă scrisă, indiferent de tipul de semnătură utilizat care este prevăzut de lege, dacă prin acordul părților nu se prevede utilizarea unui anumit tip de semnătură, precum și în alte cazuri prevăzute de lege. La art.319 CC RM se reglementează actul juridic încheiat prin utilizarea de mijloace electronice, astfel de fapte se reușește să rezolve cazuri întâlnite în practica de încheiere a contractelor prin mijloace electronice, în care subiectul de drept nu utilizează semnătură electronică, inclusiv unele cazuri de procurare a produselor online sau de luare cu împrumut a mijloacelor bănești. În acest sens legiuitorul s-a expus că actul juridic încheiat prin utilizarea oricărui mijloc electronic, pe care persoana nu l-a încheiat prin semnătură electronică prevăzută de art.318 alin.(3) CC RM, se prezumă că consimțământul este al acelei persoane până când ea nu contestă existența lui.

În același sens, legiuitorul a venit și cu o definiție nouă dată contractelor la distanță (art.1013 CC RM), și anume: orice contract negociat sau încheiat între un profesionist și un consumator în cadrul unui sistem de vânzări sau de prestări de servicii la distanță organizat, fără prezența simultană a profesionistului și a consumatorului, cu utilizarea exclusivă a unuia sau a mai multor mijloace de comunicare la distanță, până la și în momentul în care este încheiat contractul, inclusiv orice comandă făcută de consumator care produce efecte obligatorii asupra lui [7].

În Inițiativa Comisiei Europene pentru Comerț Electronic, „comerțul electronic” este definit foarte general – ca „a face afaceri în mod electronic”.

Analizând Directiva Parlamentului European și a Consiliului privind comerțul electronic din 8 iunie 2000 [9], putem observa că atât în titlu, cât și în cuprinsul actului se utilizează noțiunea de „comerț electronic”, fără a-l defini, precum și noțiunea de „contract încheiat prin mijloace electronice”, căruia i s-a dedicat Secțiunea 3, însă fără a-l defini.

În România, creșterea încrederii utilizatorilor de Internet în serviciile electronice, în tranzacțiile online și facilitarea adoptării tehnologiilor digitale în economia locală reprezintă obiective majore în cadrul strategiei naționale de digitalizare [10].

Cu toate acestea, cadrul legislativ din România în domeniul digitalizării este anacronic, desuet, nefavorabil progresului și nearmonizat cu reglementările europene. Reglementarea și implementarea cărții electronice de identitate, reglementarea efectelor juridice pentru toate tipurile de semnături electronice și înlesnirea obținerii și utilizării acestora pe scară cât mai largă, facilitarea accesului online la baze de date ale autorităților publice sunt câteva exemple de măsuri necesare și benefice dezvoltării tuturor “e”-urilor bune: e-guvernare, e-commerce, e-banking, e-tax etc. [11].

În ultimul timp se atestă o tendință de unificare a normelor moderne în materia contractelor digitale pentru a simplifica și a promova accesul la conținutul digital și operațiunile de vânzare și cumpărare online în întreaga Uniune Europeană.

Contractele legale inteligente (denumite și contracte smart) bazate pe tehnologia blockchain reprezintă (sau ar dori să reprezinte) un contract legal. În același sens, contractele inteligente (smart) cu implicații legale sunt considerate construcții/artefacte bazate pe tehnologie inteligentă care au implicații legale, de exemplu sub formă de active digitale, sau organizații autonome descentralizate (DAO), fie alte tipuri de agenții autonome. Premisele enumerate sunt extrem de importante în industria blockchain-ului în vederea impulsivării factorilor de decizie care caută să cimenteze poziția Europei ca locație atractivă pentru noua tehnologie.

Existența unor norme armonizate privind produsele cu conținut digital va reduce costurile pentru comercianți și îi va încuraja să se extindă la nivel transfrontalier. Aceștia nu vor mai fi nevoiți să se ocupe de diferențele în materie de drept contractual din fiecare țară a UE în care doresc să încheie contracte digitale, dar mai ales contracte digitale cu participarea consumatorilor [12].

Un alt aspect pus în discuție în acest articol este cadrul juridic al tehnologiilor blockchain și al contractelor inteligente. De menționat că un cadru juridic internațional care să reglementeze tehnologiile blockchain și contractele inteligente nu există, cu toate că la nivel național/regional, în special în Statele Unite ale Americii, unele reglementări au fost adoptate sau sunt în proces de adoptare [13]. În unele state, precum Arizona, a fost adoptat Arizona House Bill 2417 [14], potrivit căruia: *a) semnătura electronică care este securizată prin tehnologia blockchain este considerată a fi în format electronic și se consideră a fi semnătură electronică; b) o înregistrare sau un contract care este securizat pe tehnologia blockchain este considerat a fi încheiat în format electronic și a fi o înregistrare electronică; c) contractele inteligente (smart) există în circuitul comercial.* Reglementări similare găsim și în statele Delaware, Nevada, Hawaii, New Hampshire.

Concluzii

Tendințele actuale sunt de a reglementa relațiile contractuale în mediul online, de a uniformiza reglementările și practica existentă de încheiere a relațiilor contractuale în spațiul virtual, în format electronic. Problemele principale identificate în contractele încheiate în mediul online: forma electronică, practica este în impas de a percepe această formă; jurisdicția, acordul încheiat pe internet, în majoritatea cazurilor, se află în afara domeniului jurisdicțional al statului; aplicarea principiului prezumției în acele cazuri în care în viața obișnuită el nu este deloc aplicabil; caracterul convențional al multor relații contractuale din spațiul virtual, întrucât aceste relații nu sunt fixate normativ. În acest sens, venim cu propunerea de a aplica prevederile legislației statelor SUA prin care sunt recunoscute contractele inteligente (smart) bazate pe tehnologia blockchain și, respectiv, reglementarea acestora în cadrul legislației la nivel național, dar mai ales internațional.

Referințe:

1. ABDUDZHALILOV, A. *Legal description of the contracts concluded in the internet.* In: *Журнал российского права*, 2016, №2, c.72-82.

2. *Гражданское право: Учебник. В 2-х т. / Под ред. Ю.К. Толстого. Том 1. Москва, 2010, с.586.*
3. ЗАЖИГАЛКИН, А.В. *Международно-правовое регулирование электронной торговли: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. СПб., 2005, с.126.*
4. ДМИТРИК, Н.А. *Осуществление субъективных гражданских прав с использованием сети Интернет. Москва, 2006.*
5. РАССОЛОВ, И.М. *Информационное право: Учебник для магистров. Москва, 2013, с.304.*
6. BLEONCĂ, A. *Contractul în formă electronică. București: Hamangiu, 2010, p.19.*
7. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86, art.661, republicat: 01.03.2019 în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.467-479, art.784.
8. <http://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A4-1998-0173&language=EN>.
9. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32000L0031>
10. REGENBOGEN, I. Aventurile și provocările semnăturilor electronice în era digitală. În: *Revista Româna de Drept Privat*, 2019, nr.1.
11. Hotărârea Guvernului României nr.245/2015 pentru aprobarea Strategiei naționale privind Agenda Digitală pentru România 2020. În: *Monitorul Oficial*, 2015, nr.340.
12. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/doing-business-eu/contract-rules/digital-contracts/digital-contract-rules_ro.
13. The 2018 Joint Economic Report. Report of the Joint Economic Committee Congress of the United States on the 2018 Economic report of the President. Ch. 9, Building a secure future of the blockchain at a Time, Section Regulatory Questions (13 March 2018), note 23, pp.218.
14. Arizona House Bill 2417, <https://www.azleg.gov/legtext/53leg/1r/bills/hb2417p.pdf> [Accesat: 20.10.2019].

Date despre autor:

Aliona CARA-RUSNAC, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: cara_aliona@ayhoo.com

ORCID: 0000-0002-2026-2206

Prezentat la 30.10.2019